

**ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗДІЙСНЕННЯ
ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ****CONTENT OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL MECHANISM FOR
IMPLEMENTING LOBBYING ACTIVITIES**

Мета статті полягає у необхідності розкрити сутність та зміст адміністративно-правового механізму реалізації лобістської діяльності. Грунтуючись на аналізі теоретико-юридичних джерел, розкрито зміст та сутність категорії «механізм», а також її інтерпретації в правовій царині. Опрацьовано дефініції адміністративно-правового механізму в його класичного вигляді та у відношенні до конкретних об'єктів регулювання. Акцентовано увагу на тому, що адміністративно-правовий механізм здійснення лобістської діяльності – це система самостійних за змістом, але взаємодоповнюючих та спільно функціонуючих, регламентованих законодавством правових елементів, які відповідають за організацію державного регулювання та управління здійсненням лобістської діяльності на території України уповноваженими на це суб'єктами. Ключовими ознаками відповідного адміністративно-правового механізму є його системний та публічно-правовий характер. По-перше, такий механізм належить до адміністративної сфери, що зумовлює можливість застосування до суб'єктів лобістської діяльності публічно-правових інструментів державного впливу. По-друге, структура, елементи та порядок функціонування цього механізму мають бути чітко регламентовані нормами адміністративного законодавства, що забезпечує його правову визначеність і передбачуваність. По-третє, зазначений механізм орієнтований передусім на забезпечення законності та правопорядку у сфері суспільно-правових відносин, які виникають у процесі здійснення лобістської діяльності, а також на запобігання зловживанням і захист публічних інтересів. Зроблено висновок, що адміністративно-правовий механізм лобізму слід розглядати як особливу публічно-правову побудову відповідної діяльності, спрямовану на її інституціоналізацію та впорядкування. Зміст цього механізму полягає у здійсненні державної координації, регулювання та контролю процесів лобістської діяльності з метою забезпечення їх відповідності вимогам чинного законодавства. Такий підхід покликаний: унеможливити трансформацію лобізму в приховані корупційні практики; гарантувати прозорість взаємодії між суб'єктами господарювання, громадянським суспільством і органами публічної влади; забезпечити однакові та передбачувані умови реалізації лобістських інтересів. У кінцевому підсумку, функціонування ефективного адміністративно-правового механізму лобізму має сприяти збалансованому врахуванню приватних і публічних інтересів, підвищенню якості управлінських рішень та позитивному впливу на розвиток бізнес-середовища і національної економіки загалом.

Ключові слова: лобізм, лобістська діяльність, здійснення лобізму, механізм здійснення лобізму, адміністративно-правовий механізм лобістської діяльності, правовий механізм.

The purpose of the article is to reveal the essence and content of the administrative-legal mechanism for implementing lobbying activities. Based on the analysis of theoretical and legal sources, the content and essence of the category “mechanism” is revealed, as well as

its interpretation in the legal field. The definitions of the administrative-legal mechanism in its classical form and in relation to specific objects of regulation are worked out. Attention is focused on the fact that the administrative-legal mechanism for implementing lobbying activities is a system of independent in content, but mutually complementary and jointly functioning, regulated by law legal elements that are responsible for organizing state regulation and management of lobbying activities on the territory of Ukraine by authorized entities. The key features of the relevant administrative-legal mechanism are its systemic and public-legal nature. First, such a mechanism belongs to the administrative sphere, which makes it possible to apply public-legal instruments of state influence to lobbying entities. Secondly, the structure, elements and procedure for the functioning of this mechanism should be clearly regulated by the norms of administrative legislation, which ensures its legal certainty and predictability. Thirdly, the specified mechanism is focused primarily on ensuring legality and law and order in the sphere of social and legal relations that arise in the process of lobbying activities, as well as on preventing abuse and protecting public interests. It is concluded that the administrative and legal mechanism of lobbying should be considered as a special public and legal structure of the relevant activity, aimed at its institutionalization and regulation. The content of this mechanism is to implement state coordination, regulation and control of lobbying processes in order to ensure their compliance with the requirements of current legislation. This approach is designed to: prevent the transformation of lobbying into hidden corruption practices; guarantee transparency of interaction between business entities, civil society and public authorities; ensure equal and predictable conditions for the implementation of lobbying interests. Ultimately, the functioning of an effective administrative and legal mechanism for lobbying should contribute to a balanced consideration of private and public interests, improving the quality of management decisions, and having a positive impact on the development of the business environment and the national economy as a whole.

Key words: *lobbying, lobbying activities, lobbying, lobbying mechanism, administrative and legal mechanism of lobbying activities, legal mechanism.*

Актуальність теми. Одним із ключових напрямів співробітництва в рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014, стало посилення демократичних засад розвитку та функціонування державного апарату. Реалізація цього напрямку передбачає не лише вдосконалення інституційної спроможності органів публічної влади, а й активне залучення громадянського суспільства до процесів формування та реалізації державної політики. У цьому контексті особливого значення набуло питання налагодження більш ефективного та прозорого діалогу між органами влади і суспільством, який включає можливість легального та інституціоналізованого лобіювання представниками громадянськості своїх інтересів. Водночас запровадження та належна реалізація такого механізму потребують не лише відповідного нормативно-правового підґрунтя, але й наявності дієвого адміністративно-правового механізму, здатного забезпечити баланс між публічними та приватними інтересами, запобігти зловживанням і сприяти підвищенню рівня довіри до органів державної влади..

Стан дослідження проблеми. Категорія «адміністративно-правовий механізм» є вкрай актуальною в наукових колах. Різноманітні інтерпретації останньої аналізувались в роботах Ю.П. Битяка, О.В. Гончарука, В.В. Галуцько, Т.О. Коломоєць, Ю.В. Кривицької, Ю.О. Лгези, Н.В. Мирної, А.Я. Курбатова, С.В. Савченко та багатьох інших. Разом із цим, до цього часу в наукових працях не знайшла свого висвітлення сутність адміністративно-правового механізму здійснення саме лобістської діяльності.

Мета статті – розкрити сутність та зміст адміністративно-правового механізму реалізації лобістської діяльності. Завдання дослідження передбачають розкриття категорії «механізм»; встановлення особливості правового механізму та його адміністративно-галузевого відгалуження; визначення адміністративно-правового механізму здійснення лобістської діяльності.

Наукова новизна дослідження. Наукова стаття має високий ступінь актуальності, адже являє собою перше, оригінальне наукове дослідження присвячене характеристиці загальних ознак та побудові дефініції адміністративно-правового механізму здійснення лобістської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Категорія «механізм» зустрічається не тільки в праві, але й багатьох інших наукових галузях. Визначенню її базової сутності приділено увагу

в дисертації С.О. Кульбач. Вчений доводить, що слово «механізм» було запозичено з грецької мови («*mechane*» – знаряддя, машина). «В одних словниках під механізмом розуміють «знаряддя для передачі і перетворення рухів», або ж «сукупність станів і процесів, з яких складається якість фізичне, хімічне, фізіологічне тощо явище». В інших словниках механізм наводиться як «система елементів, призначена для перевтілення руху одного чи декількох елементів. Іноді в словниках під даним терміном вказують «внутрішню будову, систему чого-небудь, наприклад, державний механізм управління», – пише автор [1, с. 204].

Отже, варто констатувати, що механізм – це система самостійних, функціонуючих як єдине ціле з певною спільною метою елементів. В юридичній царині механізм представлено таким чином: «певна конструкція, яка передбачає дію послідовно організованих юридичних засобів, які дають можливість досягти конкретної юридичної цілі з дотриманням відповідної процедури. Кожна ланка такого механізму є самостійним комплексом юридичних засобів» [2, с. 42–45; 3, с. 78–79].

При цьому, традиційно в юриспруденції правовий механізм прийнято ототожнювати із механізмом правового регулювання. Останній, як пише М.Є. Григор'єва – це система правових засобів, за допомогою яких здійснюється впорядкованість суспільних відносин відповідно до цілей і завдань правової держави. Даний механізм дозволяє осмислити соціальну ситуацію, проникнути в її юридичну суть, з'ясувати, хто є носієм прав і обов'язків, в чому вони полягають, на які об'єкти направлені, в якого моменту часу і на якій підставі вони виникають, чим визначається момент їх реалізації, припинення або зміни правовідношення, перехід їх в нові відносини та ін. Механізм правового регулювання виражає діяльну сторону процесу переходу нормативності права у впорядкованість суспільних відносин. При цьому правове регулювання є довготривалий процес, який розпадається на стадії, на кожній з яких працюють особливі юридичні засоби, які в сукупності складають механізм правового регулювання [4, с.75]. За С.О. Кузніченко механізм правового регулювання – це взята в єдності система правових засобів, способів і форм, за допомогою яких нормативність права переводиться в упорядкованість суспільних відносин, задовольняються інтереси суб'єктів права, встановлюється і забезпечується правопорядок («належне у праві стає сущим»). Механізм збирає воедино явища правової дійсності: засоби правового регулювання (норми, правовідносини); способи правового регулювання (дозвіл, зобов'язання, заборона); форми реалізації права (використання, виконання, дотримання, застосування). Механізм правового регулювання, вважає автор, створюють такі елементи: принципи права, норми права, нетипові правові приписи (спеціалізовані норми права), об'єктивовані в нормативно-правових актах; правовідносини, суб'єктивні права й обов'язки в їх індивідуалізації (конкретизації); акти безпосередньої реалізації прав і обов'язків; акти застосування норм права [5, с.29-30].

В той же час, адміністративно-правовий механізм відрізняється більшою комплексністю та прикладним характером. Загальні ознаки категорії виділено Ю.О. Коваленко. На думку вченого, адміністративно-правовий механізм постає в якості певної системи адміністративно-правових засобів і факторів, що: виконують низку функцій держави, які покладаються на неї адміністративним законодавством держави (чи конкретизуються нормативно-правовими актами цієї галузі права); передбачені нормами адміністративного законодавства (також і суміжних галузей права) та, відповідно, підпорядковані загальній меті, завданням та загальноправовим і галузевим принципам цієї галузі права [6, с.42].

На думку С.В. Близнюка, під адміністративно-правовим механізмом цифрової трансформації публічного адміністрування слід розуміти сукупність взаємопов'язаних, взаємодоповнюючих та, водночас, незалежних один від одного елементів, які в своїй єдності спрямовані на забезпечення належного регулювання, організації, управління та реалізації процесів та процедур, пов'язаних із цифровізацією системи публічного управління [7, с. 96–101]. Характерними ознаками даного механізму, вченим вбачаються наступні: по-перше, особлива сфера функціонування такого механізму, яка передбачає використання спеціального набору інструментів та засобів; по-друге, наявність чіткого вектору функціонування; по-третє, гнучкість та адаптивність до сучасних умов та викликів, а також сфери, на яку заходи цифрової трансформації спрямовані; по-четверте, інноваційність; по-п'яте, наявність чіткого кола суб'єктів, які забезпечують функціонування досліджуваного механізму [7, с. 96–101]. Щодо структури такого механізму, то в якості її елементів автором виділено: адміністративно-правові норми, адміністративні правовідносини, юридичні факти, суб'єкти реалізації цифрової трансформації, реалізація норм права, адміністративні процедури, адміністративні інструменти цифрової трансформації [7, с. 96–101].

Адміністративно-правовий механізм протидії правопорушенням у сфері підприємництва, В.М. Васильєв пропонує розуміти, як комплекс заходів адміністративно-правового характеру, що спрямовані на врегулювання суспільних відносин у сфері підприємництва, виявлення правопорушень і запобігання вчиненню нових, а також його структуру, яка представлена об'єктом, суб'єктами, змістом протидії та процедурою її реалізації [8, с. 7].

І.О. Ієрусалімова визначила суть механізму адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина як систему засобів, які є елементами впливу цієї галузі права на суспільні відносини та встановлювані її нормами гарантії реалізації цих прав (поновлення в органах виконавчої влади та суду, захист за допомогою адміністративної відповідальності та прокурорського нагляду) [9].

Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції В.В. Плиська описала, як спеціальний процес діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо створення належних умов реалізації, охорони та захисту прав і свобод громадян від протиправних корупційних дій, який виконується шляхом застосування спеціальних заходів адміністративно-правового характеру. На її думку структура такого механізму складається із наступних елементів: адміністративно-правова норма; акти тлумачення адміністративних норм; адміністративно-правові акти; адміністративні правовідносини; юридичні факти у сфері корупційних правопорушень; правосвідомість суб'єктів корупційних дій; рівень діючого в державі режиму законності; адміністративно-правові гарантії дотримання та охорони прав і свобод громадян [10, с. 145-147].

Детальне наукове дослідження концептуальних підходів щодо змісту категорії «механізм» в праві в цілому та адміністративній галузі зокрема лягли в основу вироблення її нової дефініції у царині правового інституту лобіювання. Визначено, що адміністративно-правовий механізм здійснення лобістської діяльності – це система самостійних за змістом, але взаємодоповнюючих та спільно функціонуючих, регламентованих законодавством правових елементів, які відповідають за організацію державного регулювання та управління здійсненням лобістської діяльності на території України уповноваженими на це суб'єктами. Ключовими ознаками відповідного адміністративно-правового механізму є його системний та публічно-правовий характер. По-перше, такий механізм належить до адміністративної сфери, що зумовлює можливість застосування до суб'єктів лобістської діяльності публічно-правових інструментів державного впливу. По-друге, структура, елементи та порядок функціонування цього механізму мають бути чітко регламентовані нормами адміністративного законодавства, що забезпечує його правову визначеність і передбачуваність. По-третє, зазначений механізм орієнтований передусім на забезпечення законності та правопорядку у сфері суспільно-правових відносин, які виникають у процесі здійснення лобістської діяльності, а також на запобігання зловживанням і захист публічних інтересів.

Прикладом нормативно-правового закріплення адміністративно-правового механізму реалізації лобістської діяльності є визначення на законодавчому рівні чітких методів та обмежень такої діяльності. Так, згідно до статті 7 Закону України «Про лобіювання» від 23.02.2024 №3606-ІХ методами лобіювання є дії, що вчиняються суб'єктами лобіювання під час лобіювання. До їх переліку належать: 1) будь-яка пряма чи опосередкована комунікація з об'єктом лобіювання щодо питань, пов'язаних з предметом лобіювання; 2) підготовка та розповсюдження реклами, пропозицій, програмних і позиційних документів, аналітичних матеріалів, результатів соціологічних та інших досліджень щодо питань, пов'язаних з предметом лобіювання, у тому числі з використанням медіа або мережі Інтернет; 3) участь у заходах щодо питань, пов'язаних з предметом лобіювання, з метою впливу (спроби впливу) на об'єкт лобіювання; 4) запрошення об'єкта лобіювання для участі у зустрічах, конференціях, заходах тощо; 5) організація проведення публічних заходів, інформаційних кампаній, інших заходів, не заборонених законом, що пов'язані з предметом лобіювання; 6) інші методи, не заборонені Конституцією та законами України, які полягають у здійсненні суб'єктом лобіювання впливу (спроби впливу) на об'єкт лобіювання щодо предмета лобіювання. Разом із цим, не може бути предметом лобіювання нормативно-правовий акт щодо: 1) оголошення загальної або часткової мобілізації; 2) введення в Україні або в окремих її місцевостях воєнного стану; 3) оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру; 4) використання Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань; 5) введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану; 6) оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації; 7) зміни території України; 8) амністії [11].

Реалізація лобіювання підлягає державному нагляду, який здійснює Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК). Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» останнє виступає центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику. НАЗК, у межах, визначених цим та іншими законами, є відповідальним перед Верховною Радою України і підконтрольним їй та підзвітний Кабінету Міністрів України [12].

За статтею 18 Закону України «Про лобіювання» від 23.02.2024 №3606-ІХ НАЗК здійснює моніторинг дотримання вимог законодавства з питань лобіювання, зокрема щодо достовірності відомостей, що подаються суб'єктами лобіювання до Реєстру прозорості, а також достовірності відомостей, зазначених суб'єктами лобіювання у звітах. Моніторинг відбувається на підставі інформації, отриманої від об'єктів лобіювання, фізичних та юридичних осіб, а також із медіа та інших відкритих джерел, яка містить відомості про невідповідність діяльності суб'єкта лобіювання вимогам законодавства. Будь-яка особа при виявленні порушень суб'єктом лобіювання вимог законодавства з питань лобіювання може повідомити про це Агентство. У разі виявлення невідповідності у відомостях про суб'єкта лобіювання, що містяться в Реєстрі прозорості, Національне агентство повідомляє про таку невідповідність суб'єкту лобіювання та надає йому можливість протягом 10 робочих днів з дня отримання повідомлення усунути її. У разі якщо суб'єкт лобіювання не усунув виявлену невідповідність у встановлений строк, зазначений в абзаці першому цієї частини, НАЗК вживає заходів щодо притягнення такого суб'єкта лобіювання до відповідальності, встановленої законом [11].

В адміністративному порядку також відбувається процес припинення статусу суб'єкту лобіювання, що здійснюється з дня внесення до Реєстру прозорості відповідного запису Національним агентством. Підставою для цього є: 1) подання суб'єктом лобіювання до Національного агентства заяви (шляхом направлення письмового або електронного звернення) про припинення статусу суб'єкта лобіювання; 2) встановлення Національним агентством або судом обставин, які свідчать про неможливість особи бути суб'єктом лобіювання; 3) встановлення Національним агентством або судом обставин, які свідчать про умисне порушення суб'єктом лобіювання законодавчо встановлених обмежень; 4) смерть фізичної особи – суб'єкта лобіювання, оголошення її померлою або безвісно відсутньою; 5) припинення юридичної особи – суб'єкта лобіювання [11].

Висновки. Проведене в межах статті дослідження дає підстави стверджувати, що адміністративно-правовий механізм лобізму слід розглядати як особливу публічно-правову побудову відповідної діяльності, спрямовану на її інституціоналізацію та впорядкування. Зміст цього механізму полягає у здійсненні державної координації, регулювання та контролю процесів лобістської діяльності з метою забезпечення їх відповідності вимогам чинного законодавства. Такий підхід покликаний: унеможливити трансформацію лобізму в приховані корупційні практики; гарантувати прозорість взаємодії між суб'єктами господарювання, громадянським суспільством і органами публічної влади; забезпечити однакові та передбачувані умови реалізації лобістських інтересів. У кінцевому підсумку, функціонування ефективного адміністративно-правового механізму лобізму має сприяти збалансованому врахуванню приватних і публічних інтересів, підвищенню якості управлінських рішень та позитивному впливу на розвиток бізнес-середовища і національної економіки загалом.

Список використаних джерел:

1. Кульбач С.О. Правова активність працівників міліції: дис... канд. юрид. наук. : 12.00.01. Київ: Київський національний університет внутрішніх справ. 2008. 22 с.
2. Тарахонич Т.І. Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права: особливості взаємодії. *Держава і право*. 2010. Вип. № 50. С. 42–46.
3. Перепелюк А.М. Механізм застосування права: структура та критерії ефективності (загальнотеоретичний аспект) : дис... канд. юрид. наук. : 12.00.01. Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. 2016. 225 с.
4. Григор'єва М.Є. Звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з її дійовим каяттям : дис... канд. юрид. наук. : 12.00.08. Харків : Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. 2007. 207 с.
5. Кузніченко С.О. Становлення та розвиток інституту надзвичайних адміністративно-правових режимів в Україні : дис... д.ю.н. : 12.00.07. Сімферополь : Кримський державний університет внутрішніх справ. 2010. 463 с.

6. Коваленко Ю.О. Адміністративно-правовий механізм інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 239 с.

7. Близнюк С.В. Адміністративно-правовий механізм цифрової трансформації публічного адміністрування : дис... канд. юрид. наук. : 12.00.07. Кропивницький: Центральноукраїнський державний університет ім. В. Винниченка. 2025. 205 с.

8. Васильєв В. М. Адміністративно-правовий механізм протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 42 с.

9. Ієрусалімова І. О. Механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Київ 2006.

10. Плиска В.В. Поняття та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Випуск 35. Частина 1. Том 2. С. 143–147.

11. Про лобіювання: Закон України від 23.02.2024 № 3606-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2024. №18. Ст. 77.

12. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 №1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 3186.

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.09.2025

Дата публікації: 25.09.2025